

36

257a

23

رُفْهَانِ

٢٣. ١٦٦

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ہفتہ لائق مجموعۂ اسلامیہ در۔

صاحب و مدیر مسئول

اشرف ادیب

باش محرو

محمد ماکف

والله يهدي من يشاء الى صراط مستقيم

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

جلد ۱۸

۲۸ مایس ۱۳۳۱

بخشیه

۲۷ رجب ۱۳۳۳

۳۹۲ ۵۱۴

تفسیر قرآن کریم

مقدمه

قرآنك کیفیت نزولی

والسلامدر . « انه لقول رسول كريم . ذى قوة عند ذى العرش مكين . مطاع ثم امين . وما صاحبكم بمجنون . نظم كريمى ده عيى حكى مؤيد در . ديكر بر طاقم آيات كريمه ده وار كه قرآنك جناب حق طرفندن وحى طريقه رسالتما ب صلى الله عليه وسلم افندمزه نازل اولديغنه دالات ايديور . « انا نحن نزلنا عليك القرآن تنزيلا . » قد نزله روح القدس من ربك بالحق » « وما ينطق عن الهوى ان هو الا وحى يوحى علمه شديد القوى »

شو اعتبارله قرآنك رسالتما ب صلی الله علیه وسلم افندیغ
حضرتلرینه نهوجهله نازل اولدیغنی واندن اول کلوب کچن انیا
ومرسلینه کتب مهاویه نك کیفیت نزولنی واضحا بیان ایتک ایجاب
ایدیور .

اساساً وحی الہیہ صورت ورودنی جلی بر صورتہ
ارائہ ایدن آیتل واردر . « وانه لتنزیل رب العالمین نزل به الروح
الامین علی قلبک لتکون من المنذرین بلسان عربی مین » آتی کبی .
شو آیت وحی الہیہ طوغریدن طوغریہ انبیای عظامک قلبیرینہ
نزول ایستدیکنی کوسـتیر . بو تقدیرہ کورہ وحی ، جناب حقک
پیغمبر واسطہ سیلہ ناسہ تبلیغ ایتمک ایستدیکی اوامری ، احکام
ومواعظی قلوب انبیایہ الہام ایتمسندن عبارت اولور . « قل من کان عدداً
لجبریل فانه نزلہ علی قلبک باذن اللہ مصداقاً لما بین یدیه » بونی مؤیددر .
مصاحف شریفہ نک احتوا ایستدیکی نقوش بلا شک حادث
اولدینی کبی لسان ایلہ قرائت ایدیلن بتون آیتلر ، کرک جناب پیغمبرک
کرک سائر انسانلرک لسانیلہ اولسون ، عینی ماہیتددر .

قرآن حکیم فصل نازل اولدی ؟ قرآن ، کلام رسولمیدر ؟ قصه لڑك تکرارنده کی حکمت نه در ؟ بو و بوکا مماثل بر طاقم مسائل وار که ، اسلامده صدر اول رجالی استمنا ایدیله جت اولورسه ، بتون متقدمین و متأخرین ایچون اوزون اوزادی سرمایه بحث و مقال اولمش و بو مسائلک و کونه قدر تولید ایلدیکی اختلافات بر حل قطعی یه اقتران ایدمه مشدر . « و ال الذین اختلفوا فی الکتاب لنی شقاق بعید »

شوراسی بیلیملیرکه بنفسه آیات قرآنیه کتاب کریمک رسول الله
صلی الله علیه وسلم اوزرینه نهوجهله نزول ایستدیکنی بیان وایضاح ایتمکده در.
آیات کریمه دن بمضیسی قرآنک کلام رسول اولدیفنی بیلدیریور:
« انه لقول رسول کریم وما هو بقول شاعر قلیلاً ما تؤمنون ولا بقول
کاهن قلیلاً ما تذکرون » آتی کی . کوریل یورکه بو آیت قرآنک
شعر وکاهات نوعندن برشی ، « محمد بن عبد الله » صلی الله علیه وسلم
امر رسالتک بداندن بری مجنون بر شاعر ، سجع برداز بر کاهن
اولدیفنی زعمنده بولناتلرک بوظنلرینی رد ایچون نازل اولمشدر .
مشرکینک رسالتینده افتدمنز حقیقه کی ظنون واعتقادات باطله لرینک
رد وابطالنی متضمن اولان بو آیت کریمه ده کی « انه لقول رسول کریم »
قولندن مقصد الهمی ، قبل النبوه کندوسنه عزو واسناد اولنان حالاتدن
هیچ برله متصف اولدیفنی درکار اولان « محمد » علیه الصلاة

گاهی، صادر اولوردی « وانزلنا الیک الذکر لتبین للناس ما نزل الیهیم » آیات قرآنیہک ذات پیغمبری ایله قیامی و قلب پاکنه صورت انطباعی بریزک بر مکتوب یازمق ویا بر قصیده سویله ملک ایستدیکمز زمان حاصل ایستدیکمز حالات و تأثیراته قیاس ایتمک طوغری اوله ماز. بزویله بر شینه تشبث ایستدیکمز زمان اول امرده اوزون اوزادی ذهنیزده معانی تریب و تألیف، الفاظ و عباراتی ترکیب و تنسیق ایتمکله برابر یازه جغیز شیک سبک و رابطی یرنده ؛ طرز تحریری مکمل اوله بیلیمک ایچون علوم و فنونه، مسائل اجتماعی و قیاسات منطقیه عائد معلومات و مکسباتمزدن استعانه ایدر ؛ فکر مزده اسنحضار ایستدیکمز صور ذهنیه و عبارات نفسیه به رخیلی دوشونه رک، محو و اثبات ایدر رک، بر شکل معین و ثابت ویردندن صکره بومستحضرات فکریه مزنی عبارات لسانیه ایله ترجمه و بیان ایدر رک. ایشته بو شرائط داخلنده افاده ایدیلن بر فکر و مرام وضع ترتیب و معنا اعتباریله مقاصد قلبیه مطابقی اوله بیلیر .

« ان الکلام لی الفؤاد وانما جمل اللسان علی الفؤاد دلیلا »

بیانه حاجت یوقدرکه اشیا صور خارجیه سنک عینی، یاخود اکا یقین صور تملکله تمثیل ایتمکجه ذهنده وجود پذیر اوله بیلیمسی قابل دکلر. بناء علیه مثلاً اسکندریه کلمه سی طویان بر انسان اکر اولجه اورانی کورمش طولاشمش ایسه او آنده قوه حافظه سنده مخزون اولان صور قدیمی درخاطر ایدر، شهرک جاده لری، دکانلری، مسجد و مسیره لری کوردیکی وجهه فکرنده تمثیل ایدر .

فقط بورانی کیدوب کورمه مش اولان بر کسه اسکندریه لفظی ایشیدنجه ذهنده حاصل اوله جق شی کورنلردن ایشیتمش اولدینی تعریفاته مطابق اوله رق کندنجه قرارلشدردینی صور و اشکال مخیله دن عبارت قالیر. اکر اسکندریه نک شتون و احواله دائر برشی ایشیتمه مش ایسه ذهنده تمثیل ایدر جک شی و قتیله بالذات کزوب کوردیکی مملکتلرده مشاهده ایستدیکی جاده لر، سوقاقلر، کلوب کچلر، بنالر طرزنده فکرینک اختراع ایدر بیله جکی صور و اشکاله منحصر قالیر .

بوکا بناء انسان بر مملکتک اسمی ایشیدیر، یاخود احوال و اوصافی کندنه تعریف ایدیلیر . بالاخره ادرایه کیتدیکی زمان یا آتی اولجه هر ایشیتدیکی زمان ذهنده تمثیل ایدن صورته یاقین بولور، یاخود اوصورت ذهنیه کلیاً مباین کوررکه بونی سیاحتی عادت ایدیلر بیلیر و تصدیق ایدر لر . مع مافیة حقیقت مسئله یی ده ائی آکلامق ایستیه ن کوردیکی هر هانکی بر بلده یی ذهنده استحضار وانی نه یولده تحیل ایدر جکی تدقیق ایستدکدن صکره اورایه کیتسین، تحیلاتی ایله مشاهداتی اره سننده کورم جکی فرق افادات آنه مزک درجه صحیحی نظرنده اثبات ایدر .

بالخاصه بو حال، نباتات، حیوانات، جغرافیا و تاریخه عائد اثرلر اوقویانلرک نظرنده ده ا زیاده وضوح و قطعیتله تعین ایدر . بو کبی شیلرله اشتغال انساننده بالکمز ارساف و اشکاله عائد نظریات ایله اکتفا

ذاتاً « ما یأتیه من ذکر من ربهم محدث الا استمعوه وهم یلعبون » ، « ما یأتیه من ذکر من الرحمن محدث الا کانواعنه معرضین » آیات کریمه سنده قرآن کریمک کندی ذکر محدث عنوانیه توضیف ایتمسده حقیقتک بومرکزده اولدیفنه بر برهان جلی تشکیل ایدر . مع مافیة بوسوزلردن قرآنک کلام رسول اولدیفنی یعنی رسول اللهک بالذات قرآنک حد اعجازه پیوسته اولان شیک و ربطی، الفاظ و عباراتی ترکیب و تألیف، حاوی اولدینی قصه لری، احکام شرعیه یی اختراع ایتمش اولدینی معناسی بالطبع آکلاشیله ماز . چونکه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزک قبل البعثه اوقویوب یازمه بیلیمین برامی اولمسی بو طرز تلقی به میدان ویرمیه جکی بدیهیدر. « وما کنت تتلو من قبله من کتاب ولا تحطه بيمينک اذا لارتاب المبتطلون » اوت، نبی کزین افندمز قومی آرهمنده تمام قرق سنه لک بر حیات کچیردی که بومدت ظرفنده عربک سرمایه فخر و مباحاتی اولان شعر و خطابه متعلق بر شیه اشتغالی، بر کاهن اولدیفنه حکم ایستدیر جک سجع پردازانه رغبت و تمایلی کورلمدیکی کبی، کتب و اساطیره واقف بر حبر، ملوک و انبیای قدیمه نک احوال و وقایع تاریخیه لرینه آشنا بر مورخده دکلدی .

رسالتاب صلی الله علیه وسلم افندمز جهالت، بت پرستک و حیات سرسریانه دن بشقه موجودیتلری اولمیان بر قوم امی آرهمنده نشئت ایستدی .

ماهیت و اوصافی بو مرکزده اولان بر امت آرهمنده کچیردیکی قرق سنه لک حیاتی صدق، مکارم اخلاق، وفا و امانت کبی محاسن ذاتیه و خصال برکزیده دن بشقه بر شیه نماز ایتمدی . قرق سنه لک شتون حیاتیه سی میاننده اعلم، تدریس، تلقی حکمت ؛ یاخود اقوام سائر به عائد قوانین، نظامات و احکام تعاملیه یی تدقیق و تتبع کبی شیلرله اشتغال ایستدیکی معهود و مقید دکل .

فقط قرق یاشنه کبرجه لسانی اعجاز نما بر فصاحتک، قلبی علم و حکمتک تجلیکاه فیضا فیضی اولدی . « ولولا فضل الله علیک ورحمته لاهمت طاغفه منهم ان یضلوك وما یضلون الا انفسهم وما یضرونک من شیء » وانزل الله علیک الکتاب والحکمة وعلسک مالم تکن تعلم . بالاخره جناب حق طرفندن تبلیغ رسالته، نشر احکام دینه و خلقی طریق مستقیم و دین قویمه هدایت و ارشاده مأمور ایدندی . او آندن اعتباراً کافه ناسه قارشی « بشیر و نذیر » عنوان جلیله مظهر اولدی . « هو الذی بعث فی الامیین رسولا منهم یتلو علیهم آیاته ویزکیم و یعلمهم الکتاب والحکمة وان کانوا من قبل فی ضلال مبین »

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز شرف رسالتله تکریم ایدلدیکی اندن اعتباراً جانب باریدن بر ویا بر قاج آیت بزم بوکون اوقودیفمز شکل و صورته و عینی نسق و ترتیب داخلنده قلب پاکنه الفا و افهام اولنور و بو آیتلر ترجمان قلب اولان لسانندن،

« لا تحرك به لسانك لتعجل به ان علينا جمعه وقرآنه فاذا قرآننا فاتبع قرآنه » و « ولا تعجل بالقرآن من قبل ان يلقى اليك وحيه » قول شریفیدر . بوا یکی آیت کریمه صراحه بیان ایدیدور که قرآنی ترکیب و تألیف ایتدکدن صکره آنی هیئتیه صدر رسالتپناهی به تودیع و آنی لسان پیغمبریدن اصدار و تفهیم و بیانی تمهید ایدن طوغریدن طوغری به ذات بازیدر . نزول قرآن مسئله سی سر رشته اتخاذ ایدر که قلوب مسلمینده کونا کون تسویلات ایله شک و تردد اویاندر مق ایستیه نر بو قیل آیت کریمه مواجهه سنده نه یابه بیله چکاردر ؟ « تلك آیات الله نتلوها عليك بالحق فبأي حديث بعد الله وآياته يؤمنون »

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمرك ايلك دوره حیاتی امی اوله رق اسرار ایتدیکی تواتر صورتیه ، مؤمن و کافر ، بتون انسانلرك متفقاً تصدیق و اعتراف لیه ثابت بر حقیقت اولدیغنه کوره عبارات قرآنییه نك ، کندی نفسمزده تجربه ایتدیکمز وجهله ، مدید بر دوره تحصیل و عمارسه نتیجه سی اولمق سزین قلب پیغمبریده حصول پذیر اوله بیلمسینه ناصیل امکان تصور اولور ؟ اونی امی که علم و حکمتله ، قرائت و کتابتله اشتغال بر آن ایچون کندیسه نصیب اولماشدر .

خلاصه کلام عبارات قرآنییه بو کون بزجه معلوم و معهود اولان حال اسلوب و معناسیله اراده و اختیارینک تعلقی اولمق سزین و صرف وحی و الهام طریقیه قلبنده نقش پذیر اولور ، اوده لسانیه ترجمه و تلقین ایدر ایشته اوصرمده عبارات نفسیه ، عبارات لفظیه به منقلب اولور .

ایشته تمهیدات سالفیه نظرآ آیات قرآنییه نك لسان قرآنك حلی اولدینی نعوت و اوصافه موافق اوله رق منزل من عند الله ، قول رسول ، ذکر محدث اعتبار ایدیه بیلمسی صحیح اولور .

عبدالعزیز جاویش

اسلامده فلسفه

۱۵

سلفیه ، متکلمین ، متصوفه ، فلاسفه ، قرامطه

اولکی ایکی مبحثده ذکر اولان طرق عشره سالدکی صنوف خسته به راجع اولور :

۱ — سلفیه . — سلفیه : سلف امت مذهبیه سالک اولانلردر ،

سلفیه ایچنده اصلا اهل بدعت بو قدر ، هپسی اهل سنت و جماعتدر .

۲ — متکلمین . — متکلمین : اهل کلام مسلمان سالک

اولانلردر . مسالک عشره دن دزدی متکلمین نامی آلتنده اجتماع ایدر .

کرك عصر اصحابده ظهور ایدوب فلسفه به حاجت کورمیان کلامیه بدعیه

اولسون ، کرك عصر ثالث هجریده ظهور ایدوب فلسفه دن اعراض

ایتمک اذهان قارینده حقیقی و واقعه مطابق اولمایان ، و اشیانک یکدیگرندن نوعاً تمیزینه خادم معانی ذهیندن بشقه بر ماهیتی حائر بولمیان صور تقریبیه دن بشقه برشی برافراز .

بز ، کندی حسابزه ، جوق اولدی که بر نبات و حیوانک اوتضافه ، خواص میزه سنه عائد بر جوق شیلر اوقوبور ؛ صکره بونلری کوز مزله کوردکی عجبا خواص و اوصافی اوقودیمز شی بومی ، دکلکی ؛ دیه ترددره دوچار اولورددق .

بو حکمته مبنی در که نباتات ، حیوانات ، حکمت ، کیمیا ، تاریخ ، جغرافیا و سائره متخصصلری بو کون اسلافک اکتفا ایتدکاری شیلرله اکتفا ایتدیورلر ؛ بلکه اجسامک ، بیان و تشریح ایتدکاری خواص و اوصافی ده جامع اولق شرطیه ، متعدد نمونه لری ده کوستریورلر . یونده کی مقصوده صور اشیانک صورت معینه و حدود محصوره سی اولمق سزین محمل و مهم بر حالده اذهانده پیدای استقرار ایتسی احتمالی ازاله ایتدکن عبارتدر .

بتون بو محاکات اجسامدن صور خارجییه سی اولان شیلره عائددر . بنوت ، ابوت ، نفی و اثبات کی ماده و یا ماده ایله قائم اولان اعراض محسوسه عدادینه داخل اولمایان امور معنویه محضیه کلنجه : الفاظ ، اشارات و رموز کی بر طاقم وسائط مادیه اولمدقجه بونلرك ذهنده استحضار و فکرآ تمثیلی قابل دکلدر . بونک ایچوندرك سالف الذکر معانی نسبییه دن برینک ، عباره نك دلالتی ، رمزک اشارتی اولمدقجه ذهنده تمثیلی امکان داخنده دکلدر .

مسئله نك بو جهتی تنور ایتدکن صکره قولایلقله آکلاشیلیر که جناب حق قوللارندن برینه آیات و شرایعندن برشی وحی ایتک ایستیه نجه انک قلبیه اوامر و نواهیسی ، آداب و شرایعنی متضمن عبارات الفا ایتمکه رابر او عباراتک معنا و صورتلری حقنده آنده بر علم ضروری خلق ایدر . تلقی وحی ایدن ذات ایسه ترتیب و تألیفنده تأثیر شخصیه سی اولمق سزین ذهنده تمثیل ایدن و شرایع محکمه و آیات مفصله نی حاوی اوله رق ناکهانی بر صورتده قلبنده متحلی اولان عبارات وحیه عباره لسانیه سیله ترجمان اولور . بوندن ماعدا « یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک من ربک وان لم تفعل فما بلغت رسالتک » نظم کریمده اولدینی وجهله آیات و عبارات وحی تفسیر ، تبدیل ، زیاده و نقصان ایتدکسزین تبلیغه مأمور اولدقلرینی آریجه وحی ایله ده تأیید ایدر . « وما ارسلنا من رسول الا بالناس قومه لیبین لهم » آیت کریمه سی ده بو مقصدله شرفبخش موقع نزول اولمشدر . بو خصوصه متعلق اوله رق نازل اولان آیات قرآنییه ایدر .

۱) « قرآنک وحی و انزالی تمام اولمازدن اول اونونمق اندیشه سیله عجله ایدوب دیکله اوقومه . قرآنی قلبیه نقش ایدمک و دیکله سویلته جک اولان بز . بز وحی و انزالی بیتدکدن صکره تلاوت ایت . بالاخره قرآنی سکا آکلامق بز عائددر . »